

ΠΙΛΟΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗΣ ΤΗΣ
ΨΥΧΙΚΗΣ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΠΑΙΔΙΩΝ & ΕΦΗΒΩΝ
ΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΕ ΕΥΠΑΘΕΙΣ ΟΜΑΔΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΒΙΩΜΑΤΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ

«Εισαγωγικό σεμινάριο εξοικείωσης εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τις αρχές, τη μεθοδολογία και τις τεχνικές βιωματικής μάθησης στη σχολική τάξη»

Κατσούδα Δ. Συντονίστρια Προγράμματος., Καπή Φ., Τσουγκράνη Β., Τεμεκενίδου Π., Μποσινάκη Ι.

Βιωματική μάθηση

Διαδικασία οικειοποίησης της γνώσης μέσω της εμπειρίας και της αναζήτησης προσωπικού νοήματος σ' αυτήν

Η βιωματική μάθηση ανταποκρίνεται στην **ανάγκη ανάπτυξης του συνόλου της προσωπικότητας του ατόμου** και όχι μόνο της νοητικής του βελτίωσης.

Αποτελεί έναν **εναλλακτικό τρόπο εκπαίδευσης** που επεκτείνεται πέρα από τα θρανία, τα σχολικά βιβλία, τη μετωπική διδασκαλία και την απομνημόνευσή της «ύλης».

Η θεωρία της βιωματικής μάθησης δίνει έμφαση:

- στο σημαντικό ρόλο που παίζει η **εμπειρία** στη διαδικασία της μάθησης
- στους **δεσμούς** μεταξύ της σχολικής τάξης
- στη σχέση της **καθημερινής ζωής** των μαθητών με την **κοινωνική πραγματικότητα** και το **φυσικό περιβάλλον**

Οι τρεις μεγάλες παραδόσεις της βιωματικής μάθησης προέρχονται από τους Dewey, Lewin και Piaget

- Ο Dewey, από τη φιλοσοφική προοπτική του πραγματισμού το 1938, υποστήριξε ότι κάθε γνήσια μορφή εκπαίδευσης γεννιέται από την **εμπειρία**.
- Ο Lewin με την εργασία του στη δυναμική των ομάδων, καθώς και η μεθοδολογία της έρευνας-δράσης ανέδειξαν την αξία της **υποκειμενικής προσωπικής εμπειρίας** στη μάθηση.
- Ο Piaget περιγράφει τη μάθηση ως μία διαδικασία **αλληλεπίδρασης** μεταξύ του **προσώπου και του περιβάλλοντος**.

«Η Έρευνα Δράσης ξεκινά από εκεί που βρίσκεσαι
και σε πάει όσο μακριά θες να πας»

Teachers Network Leadership Institute

Σχεδιασμός

Δράση

Αναστοχασμός

Παρατήρηση

Συν-κίνηση ως γενεσιουργός παράγοντας της μάθησης

Όλα τα βρέφη βιώνουν ολόκληρο το φάσμα των ανθρωπίνων συγκινήσεων, καθώς η συγκίνηση είναι εγγενές χαρακτηριστικό και όχι αποτέλεσμα μάθησης.

Μαθαίνουμε γιατί συγκινούμαστε

Σύμφωνα με τον Γάλλο ψυχολογικό και ψυχοθεραπευτή Michel Lobrot (1983), η συγκίνηση δεν αποτελεί απλώς μέσο πληροφόρησης αλλά ταυτίζεται με την ίδια τη ζωή.

“Όταν τίποτα πια δεν σε αγγίζει και δεν σε συγκινεί, γιατί να ζεις;”

Οι μαθητές μαθαίνουν όταν:

- Εμπλέκονται συναισθηματικά και **δρουν**.
- Οι συναισθηματικές και γνωστικές εμπειρίες τους, σχετίζονται με το **παρόν και το μέλλον** τους.
- Είναι **παρόντες** και έχουν συνείδηση-επίγνωση των αλληλεπιδράσεων τους.
- Μπορούν να γίνονται «ορατοί» σε καθένα από τους συμμαθητές τους και να είναι έτοιμοι για την αποδοχή **νέων προοπτικών**.
- Οι μέθοδοι που επιλέγονται φροντίζουν και εξασφαλίζουν την **υποκειμενικότητα** των συμμετεχόντων.
- Οι εκπαιδευτικοί εμπυχωτές χρησιμοποιούν τις **υποκειμενικές εμπειρίες** των μαθητών ως βάση για μάθηση.

Αναμενόμενες ακαδημαϊκές επιδόσεις της βιωματικής μάθησης:

- Καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης
- Ικανότητα επίλυσης προβλημάτων
- Απόκτηση κριτικής σκέψης
- Μύηση στην επιστημονική σκέψη (γνώσεις και δεξιότητες διεξαγωγής έρευνας)
- Καλλιέργεια αισθητικής αντίληψης
- Δεξιότητες διαχείρισης ποσοτικών δεδομένων
- Δεξιότητες επικοινωνίας
- Απόκτηση βασικών στοιχείων Γενικής Παιδείας
- Δυνατότητα ορισμού και επίτευξης στόχων

Η εισαγωγή των βιωματικών-συγκινησιακών μεθόδων στην εκπαίδευση και στην επιμόρφωση , η ομαδική εργασία και συνεργασία, η αυτοδιαχείριση και η αυτορύθμιση είναι συνώνυμα της βιωματικής μάθησης.

Ενδεικτικές τεχνικές Βιωματικής Μάθησης:

- Εκπαιδευτικές εκδρομές (π.χ. Επισκέψεις σε μουσεία)
- Επαφή με την φύση
- Παρατήρηση πεδίου
- Παιχνίδια
- Παιχνίδια ρόλων
- Διεξαγωγή έρευνας με συνεντεύξεις ερωτηματολόγια
- Προσομοιώσεις
- Οπτικοποιήσεις
- Εικαστικές δημιουργίες
- Ανάπτυξη επιχειρηματολογίας με την μορφή debate
- Καταιγισμός Ιδεών
- Δημιουργία ιστοριών/Μυθοπλασία
- Συμμετοχή σε κοινοτικά ή εθελοντικά προγράμματα

Ένας ρεπόρτερ ήταν μάρτυρας στο κάψιμο ενός μικρού χωριού στον πόλεμο του Βιετνάμ. Προσπάθησε να ερευνήσει το συμβάν ξεκινώντας από τη αρχική εντολή από την κεντρική διοίκηση:

«Σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να πυρποληθούν χωριά».

Το μήνυμα πέρασε από τις εξής μορφές μεταδιδόμενο διαδοχικά σε χαμηλότερους ιεραρχικά αξιωματικούς:

«Μην πυρπολείτε τα χωριά, εκτός αν είστε απόλυτα βέβαιοι για την παρουσία Βιετκόνγκ».

«Αν νομίζετε ότι υπάρχουν Βιετκόνγκ στο χωριό κάψτε το».

Και κατέληξε στον επικεφαλής μιας ομάδας ο οποίος διέταξε τους στρατιώτες του:

«Κάψτε αυτό το χωριό» (Πηγή: Daft R.L., 1991 στο Κουτούζης, Μ. 1999).

Ερωτήσεις για συζήτηση:

1. Τι εμπόδισε την αποτελεσματική επικοινωνία και την επιτυχή μεταφορά του μηνύματος;
2. Μπορείτε να σκεφτείτε άλλους παράγοντες που εμποδίζουν την επικοινωνία στην καθημερινή σας ζωή (προσωπική ή επαγγελματική);

Τεχνικές Επικοινωνίας

ΒΕΛΤΙΩΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Προϋπόθεσείς:

1. Προσωπική δέσμευση και
2. Διάθεση αναστοχασμού για τη δική μας συμπεριφορά, για το τι μπορούμε να μην κάνουμε τόσο καλά και τι περιθώρια βελτίωσης υπάρχουν.

Επομένως, Μέσα από μια διαδικασία να γνωρίσουμε καλύτερα τον εαυτό μας, τα δυνατά και τα αδύνατά μας σημεία, μπορεί να υπάρξει μια πραγματική βελτίωση και στις σχέσεις μας με τους άλλους

Εργαλεία – Βασικές Δεξιότητες Επικοινωνίας

- i. Ανοικτές – Κλειστές ερωτήσεις.
- ii. Προσεκτική Ακρόαση / παρακολούθηση
- iii. Ενεργητική Ακρόαση
- iv. Αναπλαισίωση
- v. Αντανάκλαση συναισθήματος
- vi. Ενσυναίσθηση (empathy)

Ενεργητική Ακρόαση

Η επόμενη φάση στη διαδικασία της ακρόασης είναι η κατανόηση αυτών που ακούσαμε. Συγκεκριμένα, η κατανόηση «απευθύνεται στην ικανότητα αποκωδικοποίησης ενός μηνύματος, προσδίδοντας σωστά νόημα σ' αυτό» (Verderber, 1998, 202).

Η ενεργητική ακρόαση απαιτεί μια λεκτική, συνήθως προφορική αλληλεπίδραση με τον ομιλητή βασισμένη στην προσεκτική παρακολούθηση των όσων λέει το άτομο και όσων το άτομο εκφράζει μέσα από τη μη-λεκτική του επικοινωνία.

Η ενεργός ακρόαση περιλαμβάνει συγκεκριμένες τεχνικές για να επιβεβαιώσουμε στον ομιλητή ότι έχουμε κατανοήσει αυτά που μας είπε.

Δύο τέτοιες δεξιότητες είναι η αναπλαισίωση και η αντανάκλαση συναισθημάτων.

Αναπλαισίωση

Μέσα από την αναπλαισίωση ο ακροατής επαναδιατυπώνει και ανατροφοδοτεί το άτομο-ομιλητή με την ουσία των πληροφοριών που έχει δώσει.

Παράδειγμα:

A: «Αγχώνομαι πολύ για το τι κάνουν τα παιδιά όσες ώρες βρίσκομαι στο μάθημα. Γνωρίζω ότι είναι με τον σύζυγό μου, αλλά και πάλι ανησυχώ ότι δεν θα μπορέσει να χειριστεί μian απρόσμενη κατάσταση».

B: «Αν και τα παιδιά σας βρίσκονται με το σύζυγό σας, ανησυχείτε κατά πόσο θα μπορέσει να διαχειριστεί κάτι απρόοπτο, που μπορεί να συμβεί» (αναπλαισίωση).

Για να είναι πετυχημένη η αναπλαισίωση, θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να μην επαναλαμβάνουμε απλά τα όσα έχει πει ο ομιλητής, αλλά να εντοπίζουμε την ουσία των όσων είπε και με δικά μας λόγια να του τα μεταφέρουμε πίσω.

Αντανάκλαση Συναισθήματος

Η αντανάκλαση συναισθήματος - σε αντίθεση με την αναπλαισίωση που χρησιμοποιείται, για να αποδώσει στο άτομο το περιεχόμενο των όσων είπε – χρησιμοποιείται για να αντανακλάσει τα συναισθηματικά στοιχεία που ενυπάρχουν στις εκφράσεις του ομιλητή

Παράδειγμα:

A: «Δεν γνωρίζω γιατί συνεχίζω να προσπαθώ. Αφού, όσο και αν προσπαθήσω, δεν πρόκειται να βρω εργασία».

Στην αντανάκλαση συναισθήματος προσπαθούμε αρχικά να εντοπίσουμε το συναίσθημα, το οποίο κρύβεται πίσω από τα λόγια αυτού που μιλά. Έπειτα αντανακλούμε στο άτομο την ποιότητα του συναισθήματος που εκπέμπει.

B: «Αισθάνεσαι απογοητευμένος, επειδή είναι πολύ δύσκολο να βρεις εργασία»
(αντανάκλαση συναισθήματος).

Σημαντικό!

Αποφεύγουμε τη φράση: «Καταλαβαίνω πώς νοιώθεις». Αντ' αυτού χρησιμοποιούμε την τεχνική της αντανάκλασης συναισθήματος. Δείχνουμε, έτσι, στον άλλον ότι πράγματι αντιλαμβανόμαστε το πώς νοιώθει.

Ενσυναίσθηση

Αναφέρεται στην ικανότητά μας να κατανοούμε την κατάσταση την οποία βιώνει ο άλλος, να βάζουμε δηλαδή τον εαυτό μας στη θέση του άλλου.

Αναφέρεται και ως συναισθηματική ταύτιση.

Ο Carl Rogers, ο οποίος διαμόρφωσε την προσωποκεντρική προσέγγιση, αναφέρει τρεις στάσεις συμπεριφοράς, τις οποίες πρέπει να διαθέτει κανείς, για να μπορεί να εισέρχεται στον υποκειμενικό κόσμο του άλλου : αυθεντικότητα, άνευ όρων αποδοχή και ενσυναίσθηση.

Η ενσυναίσθηση, σύμφωνα με τον Rogers (1959), αναφέρεται στην ικανότητα:

«Να αντιλαμβάνεται κανείς το εσωτερικό πλαίσιο αναφοράς κάποιου άλλου με ακρίβεια, με τα συναισθηματικά στοιχεία και νοήματα που ενυπάρχουν σε αυτό, σαν να ήταν εκείνος ο άλλος άνθρωπος, χωρίς όμως να χάνεται το 'σαν'».

Το τελευταίο χωρίς, όμως, να χάνεται το «σαν», είναι καθοριστικής σημασίας και αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου να ταυτοποιείται μεν παροδικά με το άτομο, αλλά όχι με τρόπο που να υπερταυτίζεται και να παραμένει στην κατάσταση του άλλου.

Αυτό, συχνά, οδηγεί στη συναισθηματική αλλά και στην επαγγελματική εξουθένωση!

Ανοιχτές – Κλειστές ερωτήσεις

Κλειστές Ερωτήσεις	Ανοιχτές Ερωτήσεις
Πόσα παιδιά έχεις;	Ποιες άλλες επιλογές έχεις;
Είσαι καλά;	Πώς είσαι σήμερα;
Απογοητεύτηκες, όταν είδες τον βαθμό σου;	Τι σκέφτηκες / ένοιωσες, όταν πήρες το διαγώνισμα;
Θεωρείς ότι θα σε βοηθούσε να αλλάξεις ομάδα;	Τι νομίζεις ότι θα σε βοηθούσε να πάρεις καλό βαθμό στην εργασία;

Εμπόδια στην επικοινωνία

- Απειλή / προειδοποίηση: «Εάν δεν το κάνεις, τότε...».
- Διαταγή: «Πρέπει να σταματήσεις να το κάνεις».
- Ηθικοπλαστικό ύφος :«Πρέπει να σέβεσαι τους μεγαλύτερους σου».
- Δασκαλίστικο ύφος: «Η ειλικρίνεια είναι η καλύτερη πολιτική».
- Άμεση συμβουλή: «Γιατί δεν...;».
- Κριτική: «Δεν νομίζεις ότι ήταν λάθος αυτό που έκανες;».
- Καθησυχαστικός τόνος: «Μην ανησυχείς. Όλα θα πάνε καλά».
- Διακοπές: Μιλάς περισσότερο ή διακόπτεις τον άλλον.
- Ελαχιστοποίηση των συναισθημάτων / του προβλήματος: «Όλοι νοιώθουν έτσι» ή «Όταν θα μεγαλώσεις θα δεις ότι αυτό δεν είναι τίποτα».
- Παρατήρηση αντί χρήση της αντικειμενικής ή/και υποκειμενικής ανατροφοδότησης:
«Δεν μου αρέσει αυτή η συμπεριφορά»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Δεδούλη Μ. (2002). «Βιωματική Μάθηση- Δυνατότητες αξιοποίησής της στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης». Στο περιοδικό Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων. Online στο <http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teychos6/deloudi.PDF>
2. Μπακιρτζής Κ. (2000). Βιωματική Εμπειρία και κίνητρα μάθησης. Παιδαγωγική Επιθεώρηση, τ. 30.
3. Μπακιρτζής Κ. (2007). Η χαρά της μάθησης.
4. Τριλίρα Σ. & Αναγνωστοπούλου Τ. (2008). Βιωματική Μάθηση. Τόπος . Αθήνα

Ξένη Βιβλιογραφία

1. Dewey, J. (1938, 1980). «Εμπειρία και Εκπαίδευση». μτφ. Λ. Πολενάκης Kolb, D. (1984). «Experiential Learnin»g. New Jersey: Pentice Hall.

